

TIE jako forma interaktywnego teatru

Maria Depta

W większości wydarzeń teatralnych istnieje ścisły podział na aktorów i widzów, a rola tych drugich jest bierna i ogranicza się do obejrzenia sztuki. Teatr Interaktywny tym różni się od tradycyjnych przedstawień, że na różne sposoby angażuje publiczność, dając jej możliwość bardziej aktywnego kontaktu z historią, jej bohaterami, a także z innymi widzami - odbiorcami przedstawienia. W niniejszym artykule postaram się opisać szeroko rozpowszechniony w Wielkiej Brytanii model projektu TIE (Theatre in Education) jako jedną z form Teatru Interaktywnego. Projekty TIE w swojej pierwotnej formie przeznaczone były głównie dla dzieci i młodzieży, coraz częściej jednak działania oparte na strukturze TIE wykraczają poza obszar tradycyjnie rozumianej edukacji i kierowane są do szerszych grup odbiorców - niekoniecznie związanych z instytucjami oświatowymi. Wydaje się, że ta metoda, niestety mało znana i rzadko stosowana w Polsce, może być skutecznym narzędziem społecznej interwencji.

Metoda TIE - rys historyczny

Pojęcie TIE (Theatre in Education) oznacza specyficzną formę teatru, która narodziła się w Wielkiej Brytanii w drugiej połowie XX w. Jej powstanie uwarunkowane było próbą zastosowania medium, jakim jest teatr, w celu osiągnięcia określonych pedagogicznych celów. Stworzenie tej metody edukacyjnej było reakcją zarówno na potrzeby teatru, który poszukiwał nowych sposobów porozumiewania się z różnorodną publicznością, jak i szkoły - poszukującej nowych, interaktywnych metod edukacyjnych.

Za zespół teatralny, który jako pierwszy stworzył projekt TIE (rok 1965), uważa się Belgrade Theatre w Coventry. Oczywiście, projekt ten nie był wyizolowanym wydarzeniem i wiązał się z rozwojem teatru i coraz częstszym wykorzystywaniem metod teatralnych w celu efektywnego, interaktywnego nauczania w XX wieku. Powstanie TIE ściśle wiąże się z atmosferą eksperymentowania oraz próbą dotarcia zespołów teatralnych do szerszej publiczności i nawiązania bardziej ścisłego kontaktu ze społecznością, co charakteryzowało brytyjskie teatry w połowie lat sześćdziesiątych XX w. Na polu edukacji coraz więcej mówiło się o funkcjonalnym znaczeniu sztuki w rozwoju dziecka i konieczności wprowadzenia zajęć dramy - której coraz częściej zaczęto używać jako techniki edukacyjnej - do programu szkolnego. Rozpowszechnienie się różnych form teatru, począwszy od teatrów dla dzieci, a skończywszy na teatrze politycznym, spowodowało coraz częstsze traktowanie teatru jako edukacyjnego medium i siły do społecznej zmiany. Pomysł stworzenia grupy aktorów-nauczycieli (profesjonalistów mających przygotowanie zarówno aktorskie, jak i pedagogiczne), którzy jeżdżą po szkołach z przedstawieniem połączonym z warsztatem dramowym przeznaczonym dla małej liczby uczestników, szybko rozpowszechnił się w Anglii, a także poza nią. W latach osiemdziesiątych grupy TIE dotarły do całego spektrum edukacyjnego. Organizowane były projekty TIE przeznaczone dla uczniów zarówno ze szkół podstawowych, gimnazjów, liceów, jak i dla dzieci z klubów młodzieżowych, szkół specjalnych. W tym okresie powstały najbardziej innowacyjne projekty. Obok bezpośredniego włączenia uczestników w prezentowaną historię (przedstawienie), podczas której mogli oni spotkać się i porozmawiać z bohaterami i stać się aktywnymi autorami narracji, tworzone były także projekty, w których dzieci starały się odkryć, co się stało w danej sytuacji (historii), a także pomagały bohaterom, badały dowody, przesłuchiwały świadków lub miały podjąć decyzję, która pociągała za sobą reperkusje dla bohaterów.

Pojęcie projektu TIE - próba definicji i wyróżnienia cech charakterystycznych

Tym, co wyróżnia metodę TIE na tle innych form teatralnych, jest koncepcja programu. TIE nie jest tylko przygotowaniem przedstawienia, jednorazowym wydarzeniem, ale koordynowanym i szczegółowo ustrukturalizowanym projektem. Program taki składa się z wielu aktywności przygotowanych przez grupę teatralną i w swojej tradycyjnej formie dotyczy tematu odnoszącego się zarówno do szkolnego programu nauczania, jak i życia dzieci. TIE zwykle realizowane są w szkołach lub innych instytucjach oświatowych i bezpośrednio aktywizują uczestników do działania związanego z omawianym tematem[1]. Jednakże nie ma jednej formuły określającej wygląd projektu TIE. To, jak jest skonstruowany, jaki będzie jego styl, czas trwania etc. zależy m.in. od jego celów, tematyki, a także od tego, dla jakiej grupy docelowej jest tworzony. Coraz częściej organizowane są działania o strukturze TIE niemające bezpośredniego powiązania z programem szkolnym, a ich adresatem nie jest tylko młoda publiczność.

Koncepcja programu, realne zaangażowanie uczestników, które wykracza poza dyskusję z publicznością po przedstawieniu, odróżnia działania oparte na modelu TIE od innych wydarzeń teatralnych mających edukacyjne korzenie, np. popularnych w Polsce teatrów profilaktycznych[2]. Projekty TIE poza prezentacją przedstawienia stanowią kombinację warsztatów (mających miejsce przed przedstawieniem, w jego trakcie lub po nim), dyskusji i symulacji. Formy wykorzystywane odwołują się zarówno do tradycyjnych elementów teatralnych (takich jak bycie w roli, użycie dialogu-scenariusza, kostiumów, często efektów scenicznych i dźwiękowych), jak i dramy edukacyjnej oraz symulacji (strukturalizowanej gry fabularnej, podczas której uczestnicy muszą podejmować różne decyzje dotyczące fikcyjnych, ale życiowo prawdopodobnych sytuacji). W programach TIE często wykorzystywany jest Teatr Forum[3], Teatr Obrazu, technika gorącego krzesła[4]. Ze względu na interaktywność podejmowanych działań projekty o strukturze TIE zwykle przeznaczone są jednorazowo dla niewielkiej liczby uczestników (np. w przypadku projektów adresowanych do uczniów - jedna klasa), a nie szerokiej publiczności.

Warto także zauważyć, że projekty TIE nie ograniczają się do wydarzeń mających miejsce w szkole czy teatrze, do którego zabierani są uczestnicy. Wiele zespołów TIE organizuje wprowadzające warsztaty dla nauczycieli, których klasy będą brały udział w projekcie. Mają one na celu przedstawienie nauczycielom metody, celów i założeń projektu oraz omówienie ich roli podczas jego realizacji. Nauczyciele często dostają edukacyjny pakiet dotyczący nie tylko projektu, ale zawierający także związany z nim tematycznie materiał, oraz sugestie, jak można go wykorzystać w dalszej pracy z dziećmi. Spotkanie grupy TIE i nauczycieli stwarza możliwość wymiany doświadczeń, zyskania istotnych informacji o przyszłych uczestnikach (ich potrzebach, wiedzy czy umiejętnościach), dyskusji dotyczącej słabych i mocnych stron programu, a także jest okazją do usłyszenia konstruktywnej krytyki programu przez nauczycieli. Ścisła współpraca pomiędzy aktorami-nauczycielami a osobami pracującymi w instytucjach, w których realizowany jest projekt, stanowi więc istotny element i może przyczynić się do zwiększenia efektywności programu.

Na świecie istnieje wiele zespołów TIE realizujących różnorodne projekty, nie tylko w szkołach, ale także w domach kultury, klubach młodzieżowych, ogniskach wychowawczych i z pewnością w wielu jeszcze innych instytucjach. Trudno jest mówić o jednym modelu. Mimo to Ken Robinson w swoim eseju zatytułowanym „Ewaluacja TIE” wskazuje na pewne cechy charakterystyczne projektów przeprowadzanych w szkole.

Programy te, jak zauważa, są:

1. „Tworzone dla znacznej liczby szkół, dla szeroko określonej grupy dzieci, np. w wieku od 10. do 12. roku życia, której zespoły TIE przeważnie nie znają, mimo że mogą posiadać o niej jakieś informacje. Nauczyciel pracujący w szkole spotyka się z tą samą grupą regularnie i zna uczniów.

2. Czas zaangażowania w pracę z określoną grupą uczniów jest krótki w odróżnieniu od długotrwałej pracy nauczyciela. Zespoły TIE nie mają tego samego stopnia pedagogicznej odpowiedzialności, jaką posiada nauczyciel. Nauczyciel jest włączony w rozwój określonych umiejętności przez długi okres i jest zobowiązany do

omówienia szeregu tematów. Projekty TIE dotyczą zwykle jednego tematu. Ogólnie mówiąc, grupy TIE są zobowiązane do wpływania na zrozumienie przez dziecko określonego tematu - to wszystko. Jaki temat podejmą w swoich projektach, jest bardziej sprawą wyboru niż konieczności.

3. Zespoły TIE mogą zbadać określony temat głębiej niż zwykły nauczyciel, ponieważ pracują jako grupa specjalistyczna (w omawianiu określonego tematu). Mogą zorganizować robiącą wrażenie, wyrazistą prezentację materiału, której nie można by zorganizować, wykorzystując jedynie środki konkretnej szkoły"[5].

Aktor-nauczyciel

W angielskim piśmiennictwie osoby realizujące projekty TIE przeznaczone dla dzieci i młodzieży nazywane są aktorami-nauczycielami i tworzą tzw. zespoły TIE. Ponieważ celem prezentacji przedstawienia teatralnego, połączonego zwykle z warsztatem dramowym, jest edukacja, poszerzanie horyzontów, sprowokowanie pytań i wzbudzenie refleksji dotyczącej otaczającego świata, muszą oni posiadać wiedzę i umiejętności zarówno z zakresu praktyki teatralnej czy wiedzy o teatrze, jak i edukacji (podstawy merytoryczne oraz zdolności pedagogiczne).

Artyści, którzy często wchodzą na teren szkoły lub innej instytucji edukacyjnej, nie są tylko aktorami, ale także trenerami, którzy pracują z grupą. Budowanie programu TIE to coś znacznie więcej niż jedynie tworzenie przedstawienia teatralnego. Opisany w artykule Aldony Żejmo-Kudelskiej program „Na krawędzi”[6] dotyczący zdrowia psychicznego, wymagał wielogodzinnych prób związanych ze stworzeniem poruszającego przedstawienia, ale także bardzo dogłębnego zapoznania się przez wszystkie osoby biorące udział w przygotowaniach i realizacji projektu z podejmowanym tematem. Ponadto w projekt zaangażowani byli nie tylko aktorzy, pedagodzy, ale także osoby, które profesjonalnie zajmują się zdrowiem psychicznym. Przedstawienie, warsztaty oraz treść materiałów edukacyjnych pod względem merytorycznym konsultowane były m.in. ze specjalistami (psychiatrami i pedagogami) z Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. Warto także zauważyć, że aktorzy biorący udział w projekcie musieli dokładnie rozumieć podejmowaną problematykę oraz wykazywać umiejętności pracy z grupą.

Tematyka

Wiele zespołów TIE podejmuje w swych projektach tematy związane z edukacją w zakresie istotnych kwestii społecznych, moralnych czy politycznych odnoszących się bezpośrednio do świata, w którym żyją adresaci projektu. Podejmowanie takich problemów często motywowane jest, jak pisze Tony Jackson, głębokim przeświadczeniem niesprawiedliwości społecznej panującej w wielkich społeczeństwach, przez co wiele grup teatralnych poczuwa się do odpowiedzialności przyczynienia się w pewien sposób do tworzenia lepszego świata[7].

Wymiar edukacyjny

TIE jest na pewno przyjemnym, ekscytującym doświadczeniem wyróżniającym się spośród pozostałych zajęć szkolnych. Grupa aktorów-nauczycieli, która pojawia się w budynku szkoły z projektem, na pewno oznacza zniesienie rutyny lekcji, wzbudza zainteresowanie, co jest pierwszym krokiem do zbudowania motywacji. Zespół TIE ma tę przewagę nad nauczycielem szkolnym, że może wykorzystać naturalną ciekawość, chęć poznawania nowych rzeczy, która jest bardziej pierwotna niż czasem negatywny stosunek dziecka do instytucji

oświatowych. Większość zespołów TIE zyskuje uwagę dzieci na czas trwania projektu i zapewnia im satysfakcjonujące doświadczenie edukacyjne. Jeżeli im się to nie udaje, zwykle spowodowane jest to zignorowaniem odbiorcy lub nieumiejętnością poradenia sobie z początkową pozytywną siłą motywacyjną^[8]. Oczywiście, zaangażowanie i pozytywna motywacja nie są same w sobie edukacyjne, ale stanowią warunek niezbędny takiego nauczania, jakie oferują drama i teatr.

Nadrzędnym zadaniem projektu TIE jest zaprezentowanie informacji dotyczących określonego tematu czy problemu w celu wzbudzenia refleksji i doprowadzenia do sytuacji, w której uczestnik identyfikuje się z różnymi postaciami i ich punktem widzenia. Twórcy TIE wierzą, że proces ten może doprowadzić do zmiany postaw i sposobu myślenia, co z kolei może wpłynąć na zmianę zachowania. Szeroko rozpowszechniony i udowodniony jest pogląd mówiący o tym, że oglądając pewne procesy i uczestnicząc w nich, lepiej je rozumiemy i zapamiętujemy. Oglądanie przedstawienia teatralnego, którego akcja osadzona jest w konkretnych warunkach historycznych czy geograficznych, z pewnością ułatwi uczestnikom zapamiętanie treści związanych z nimi, a osobiste zaangażowanie pomoże je lepiej zrozumieć. Nie dotyczy to tylko faktów, statystyk, konkretnych informacji, którymi zasypywani są uczniowie podczas instytucjonalnej edukacji, ale także procesów i aspektów związanych z życiem społecznym. Jak słusznie zauważa O'Tool, „uczniowie powinni być pozostawieni z usystematyzowanym (ustrukturalizowanym) zrozumieniem podstawowych procesów raczej niż wiedzą dotyczącą faktów, która, nieuporządkowana, może być bezwartościowa. Dodatkowym aspektem jest możliwość lepszego zrozumienia interakcji między ludźmi dzięki wykorzystaniu konkretnych historii.

W tej formie nauczania uczestnikom prezentowana jest fikcyjna lub oparta na faktach opowieść, w której postaci pokazane są w sytuacji konfliktu. Zostaje im przedstawiony kontekst i dostają szczegółowe informacje dotyczące omawianej sytuacji i problemów w niej występujących, a następnie zadawane są im przeważnie pytania: jak doszło do powstania takiej sytuacji i co można zrobić, aby rozwiązać konflikt. Jeżeli uczestnicy nie posiadają wystarczającej wiedzy, stymulowani są do poszukiwania nowych informacji lub/i rozpoczyna się dyskusja nad możliwymi rozwiązaniami. Zespoły TIE, tworząc swoje programy, opierają je często na historiach oraz dołączają sugestie dla nauczyciela, jak może wykorzystać projekt w dalszej edukacji uczniów.

John O'Tool, pisząc o kognitywnym znaczeniu TIE w rozwoju, przytacza przykład projektu zrealizowanego przez angielski zespół w latach siedemdziesiątych (Belgrade Theatre, 1970). Publiczność składająca się z uczniów stawała się rządem fikcyjnego państwa, który miał pomóc premierowi podjąć decyzje dotyczące różnych ważnych kwestii, np. bezrobocia, ubóstwa, prawa i edukacji. Uczestnicy projektu mogli rozmawiać z premierem, a także z przedstawicielami różnych partii, którzy mówili im o problemach państwa i możliwościach ich rozwiązania. Następnie dzielili się na grupy i rozmawiali o różnych możliwościach oraz ich politycznych i społecznych skutkach. Często pojawiały się także tematy dotyczące dylematów moralnych. Dzięki temu, że decyzje, które podejmowali uczniowie, były istotne dla rozwoju dalszej akcji przedstawienia, mieli oni możliwość zrozumienia działania rządu, a także ideologii i wizji społeczeństwa prezentowanej przez różne koncepcje polityczne. Uczyli się mediacji i dyskusji, gdyż czasem decyzja podjęta przez jedną z grup była

niezgodna z decyzją innej grupy, a wymagane było porozumienie. Nie tylko poznawali zasady funkcjonowania państwa, ale mogli także je w pewien sposób zastosować[9]. Uczniowie musieli również wysuwać argumenty, podejmować decyzje, ale obserwowali także konsekwencje tych działań. Symulacja z pewnością rozwijała wiedzę uczniów w zakresie omawianej tematyki - angażowała ich nie tylko intelektualnie i fizycznie, ale także emocjonalnie.

Zaangażowanie uczestników

TIE ma dwa podstawowe wymiary: edukacyjny i dramatyczny, i to właśnie one wyznaczają jego specyfikę. Podstawowym celem prezentacji przedstawienia, podobnie jak we wszystkich formach teatralnych, jest stworzenie sugestywnego widowiska, które poruszy widzów. Projekty TIE, z którymi się do tej pory spotkałam,

zawierały zawsze tego typu prezentację, która wystawiana była na terenie szkoły lub uczestnicy, by ją obejrzeć, zabierani byli do teatru.

Rozwój dramy edukacyjnej pozwolił dodać do tego jeszcze jedną możliwość, a mianowicie bardziej aktywne, w mniejszy lub większy sposób, włączenie publiczności w akcję - jej realne uczestnictwo. To zaangażowanie uczestników podczas wystawianego przedstawienia będącego elementem projektu TIE może być zarówno wokalne, jak i fizyczne, może być jedynie dodatkiem wzbogacającym prezentację, ale niezmieniającym jego istoty, lub integralną częścią struktury programu.

Ekspresja dramatyczna i aktywne uczestnictwo odbiorców projektu TIE mogą być wywołane na wiele różnych sposobów. Dzieci na przykład, podobnie jak na zajęciach dramy, tworzą improwizacje, odgrywają sceny, budują pomniki dotyczące tematów związanych z problemem prezentowanym w trakcie przedstawienia. W projekcie zorganizowanym przez GYPT (Greenwich Young People's Theatre), dotyczącym sytuacji kobiety maltretowanej, która nie potrafi odejść od męża, uczestnicy mieli np. stworzyć ze swoich ciał pomniki ukazujące rozbieżności pomiędzy romantycznymi marzeniami a codziennością w związkach.

W niektórych projektach aktywne zaangażowanie uczestników jest nie tylko ważną częścią struktury, ale także istotnym czynnikiem dla rozwoju konfliktu, w który zaangażowani są bohaterowie prezentowanej historii, np. wpływa na dalsze losy bohaterów i rozwój akcji. Uczestnicy są w nią włączani w różny sposób. Mogą występować jako oni sami (np. jeżeli projekt kierowany jest do uczniów - jako uczniowie szkoły, do której chodzą) i mieć do rozwiązania konkretny problem, na przykład, jak pomóc bohaterowi historii. Innym sposobem zaangażowania może być wprowadzenie w fikcyjną sytuację i nadanie uczniom pewnej cechy charakterystycznej, np. uczniowie zostają wprowadzeni w sytuację, w której stają się członkami fikcyjnego klubu młodzieżowego czy mieszkańcami małego miasteczka, którzy muszą zareagować na pewną sytuację, przypuśćmy gwałtowne rozprzestrzenianie się dżumy. Kiedy celem jest przekazanie i lepsze zrozumienie wiedzy historycznej, mogą być przykładowo wprowadzani w role polskich żołnierzy i odgrywać sceny, które wydarzyły się naprawdę. Mogą być zarówno protagonistami, jak i antagonistami, ofiarami lub heroicznymi bohaterami.

W niektórych programach przed uczestnikami staje możliwość wpłynięcia na dalszy rozwój prezentowanej historii poprzez wejście w rolę konkretnych bohaterów. W edukacyjnym projekcie dramowym dotyczącym praw człowieka „Coś o Kacprze”[10] uczestnicy podczas przedstawienia Teatru Forum mieli możliwość wejścia w rolę

głównego bohatera - Kacpra. Uczeń jako Kacper musiał borykać się z różnymi sytuacjami i to jak się zachował, jaką podjął decyzję, miało wpływ na dalszy rozwój akcji i tym samym na dalsze losy głównego bohatera. W momencie, kiedy aktywność uczestników może wpłynąć na rozwój akcji, zmienia się rodzaj doświadczeń. Identyfikacja z bohaterem pozwala osiągnąć nowy poziom: fikcyjna historia, która prezentowana jest podczas przedstawienia, mogłaby się wydarzyć lub nie, ale akcja dzieje się w rzeczywistości realnej[11]. Dzięki temu uczestnicy mogą zyskać nowe doświadczenia, nowe umiejętności, realnie próbować odnaleźć się/przemyśleć/działać w fikcyjnej, bezpiecznej sytuacji. John O'Tool jest zdania, że element aktywnego zaangażowania i identyfikacji z bohaterami prezentowanej historii, w którą uczestnicy mają możliwość włączenia się, jest znaczącym wkładem ruchu teatru edukacyjnego (TIE) na polu teatru w ogóle[12].

Zakończenie

Projekty TIE często przez swój specyficzny sposób pracy kształtują z jednej strony umiejętności społeczne i intelektualne uczestników, takie jak praca w grupie, współdziałanie, umiejętności efektywnej komunikacji, empatii etc., a z drugiej - często ukazują procesy zachodzące w społeczeństwie. Jedną z zasadniczych funkcji TIE jest ukazywanie motywów i konsekwencji określonego zachowania, analizowanie postaw i pobudzanie świadomości relacji międzyludzkich, a także relacji jednostki ze społeczeństwem i jego instytucjami.

Działania teatralne oparte na modelu TIE zawsze zawierają element interaktywności, inicjują proces interakcji, wymiany myśli, dyskusji, zbierania informacji. Krzysztof Ostaszewski w artykule „Interaktywna profilaktyka” jako metody pracy profilaktycznej wymienia metody podające, aktywizujące i interaktywne. Zauważa, że zasadnicza różnica pomiędzy metodami aktywizującymi a metodami interaktywnymi - które jak wykazują badania są najskuteczniejsze w pracy profilaktycznej - nie polega na odmienności stosowanych technik, lecz na innej roli nauczyciela w procesie nauczania. Jak pisze: „Stosując metody podające czy nawet aktywizujące (takie jak burza mózgów, dyskusje, gry, testy, quizy) nauczyciel nadal pozostaje głównym źródłem wiedzy, kiedy jednak decyduje się na użycie metod interaktywnych, jego rola automatycznie ulega przeobrażeniu. Staje się bardziej organizatorem procesu nauczania, w którym uczniowie uczą się od siebie nawzajem, stwarzając razem z nauczycielem sytuacje edukacyjne”[13]. Metody aktywizujące polegają na inicjowaniu przez nauczyciela komunikacji dwustronnej nauczyciel - uczeń. Metody interaktywne stymulują także komunikację pomiędzy uczestnikami. Wydaje się, że powyższe rozróżnienie - oczywiście w pewnym uproszczeniu - analogicznie można by także zastosować do teatru mającego społeczne czy edukacyjne cele. Teatr interaktywny, którego formą jest opisana przeze mnie metoda TIE, nie tylko inicjuje komunikację aktor - widz, ale także stymuluje komunikację między uczestnikami, którzy na różne sposoby, wchodząc w historię, uczą się nie tylko od nauczycieli, prowadzących, aktorów, ale także od siebie nawzajem. Właśnie dlatego działania oparte na modelu TIE wykorzystujące interaktywne formy teatru mogą być skutecznym narzędziem nie tylko na polu instytucjonalnej edukacji, ale także szeroko rozumianej interwencji społecznej.

Bibliografia:

Gavin Bolton, Drama in Education and TIE: a Comparison, w: Learning through Theatre. New Perspectives on Theatre In Education, Routledge, London and New York 2003.

Maria Depta, Wykorzystanie metody TIE w edukacji w zakresie praw człowieka, niepublikowana praca magisterska. Praca obroniona w 2004 w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji (Katedra Socjologii Norm, Dewiacji i Kontroli Społecznej) Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego. Dostępna w bibliotece IPSiR

Tony Jackson, Education or Theatre? The development of TIE in Britain, w: Learning through Theatre. New Perspectives on Theatre In Education, Routledge, London and New York 2003.

Krzysztof Ostaszewski, Interaktywna Profilaktyka, „Remedium”, Listopad-Grudzień 2005.

John O'Tool, Theatre In Education. New Objectives for theatre-new techniques in education, Hodder and Stoughton, London Sydney Auckland Toronto 1997.

Ken Robinson, Evaluating TIE, w: Learning through theater. New perspective on Theater in Education, Routledge, London and New York 1993.

Źródła internetowe: <http://www.interactivetheatre.org/>

Przypisy

[1] Por. Tony Jackson, Education or Theatre? The development of TIE in Britain, w: Learning through Theatre. New Perspectives on Theatre In Education, Routledge, London and New York, 2003, s. 4.

[2] **Teatr profilaktyczny** - przedstawienia dla młodej publiczności, których tematyka związana jest z podstawowymi problemami społecznymi, tj. alkoholizmem, agresją, przemocą, narkomanią etc. Zwykle działalność teatrów profilaktycznych skupia się na organizowaniu przedstawień przeznaczonych dla szerokiej publiczności i nie zawiera koncepcji programu. W tym miejscu nie można pominąć działalności krakowskiego *Teatru Profilaktycznego*, który przygotowuje programy profilaktyczno - wychowawcze, złożone z pięciu podstawowych elementów. Elementy te to: scenariusze zajęć "Lekcji wychowawczych inaczej" (przeprowadzane przez nauczycieli szkolnych), multimedialny spektakl profilaktyczno-edukacyjny, spotkanie z pedagogiem lub psychologiem po spektaklu, spotkanie ze "świadkiem", czyli z osobą uzależnioną od narkotyków lub uzależnioną krzyżowo (alkohol i narkotyki), rozmowy indywidualne z młodzieżą po zakończeniu Części Zasadniczej Programu.

por. http://www.teatrprofil.krakow.pl/indexa.php?m=informacje&f=o_nas

[3] Więcej na temat Teatru Forum można znaleźć w artykule Aleksandry Gocal „Podstawowe założenia Teatru Forum”

[4] Opis techniki w artykule Aldony Żejmo-Kudelskiej "Na Krawędzi"

[5] Ken Robinson, Evaluating TIE, w: Learning trough theater. New perspective on Theater in Education, Routledge, London and New York 1993, s 252, tłumaczenie własne.

[6] Por. Aldona Żejmo Kudelska "Na Krawędzi" s.....

[7] Por. T. Jackson, Education or Theatre? The development of TIE in Britain, w: Learning trough Theatre. New Perspectives on Theatre In Education, Routledge, London and New York 2003, s. 24.

[8] Por. John O'Tool, Theatre In Education. New Objectives for theatre-new techniques in education, Hodder and Stoughton, Londyn Sydney Auckland Toronto 1976, s. 18.

[9] Por. op.cit s. 43-45.

[10] Więcej na temat projektu można przeczytać w pracy magisterskiej Marii Depty pt. „Wykorzystanie metody TIE w edukacji w zakresie praw człowieka na przykładzie edukacyjnego projektu dramowego »Coś o Kacprze«". Praca obroniona w 2004 w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji (Katedra Socjologii Norm, Dewiacji i Kontroli Społecznej) Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego.

[11] Por. John O'Tool, Theatre In Education. New Objectives for theatre-new techniques in education, Hodder and Stoughton, Londyn Sydney Auckland Toronto 1976, s. 18.

[12] Por. ibidem s. 18.

[13] Krzysztof Ostaszewski, Interaktywna Profilaktyka, „Remedium", Listopad-Grudzień 2005, s. 37.